EDUSKUNNAN TARKASTUSVALIOKUNTA

Asiantuntijalausunto 27.11.2019

O 48/2019 vp Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen – nykytila ja kehittämistarpeet

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KANSALLISESSA PÄÄTÖKSENTEOSSA

Pyydettynä asiantuntijalausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan lausunnon:

Taustaa

Lapsivaikutusten arvioinnilla tarkoitetaan lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seurantaa erilaisten päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä. Tällöin tarkasteltavia kysymyksiä ovat, miten lapsen oikeudet toteutuvat ja millaisia hyötyjä ja haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä ja toiminnalla aiheutetaan lapsille. **Lapsivaikutusten arviointia voidaan tehdä ennakkoarvointina päätöksentekoa ennen, prosessiarviointina toimeenpanon yhteydessä sekä seuranta-arviointina**, jolloin tehdään jälkikäteisarviointia päätöksen vaikutuksista. **Lapsivaikutusten arviointi muodostaa osan ihmisvaikutusten arviointia.**

Lapsivaikutusten arvioinnin tulee kohdistua kaikille hallinnon ja julkisen politiikan tasoille. Perinteisesti on ajateltu, että lapsivaikutusten arviointi kohdistuu kaikkiin julkisen politiikan ns. politiikkainstrumentteihin, joita ovat juridinen ohjaus (lainsäädäntö), resurssiohjaus (budjetointi) ja tieto-ohjaus (julkisen politiikan toimeenpanon ohjaaminen erilaisilla informaatiotyypeillä). Lapsivaikutusten arvioinnin nähdään lisäävän lapsen oikeuksien toteutumista ja osallisuutta, sillä vaikutusten arviointiin tulisi ottaa mukaan lapset ja heidän näkemyksensä.

Huomionarvoista on lapsivaikutusten arvioinnin vahva oikeusperustainen tausta, joka liittyy YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. YK:n lapsen oikeuksien sopimus täytti 30 vuotta marraskuussa 2019 ja se on maailman laajimmin hyväksytty ihmisoikeussopimus, joka on tehnyt lapsen oikeuksien turvaamisesta sopimuksen ratifioineille valtioille niitä sitovan velvoitteen. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapset[1] otetaan huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa aktiivisina toimijoina, ei pelkästään toiminnan kohteina. Lapsivaikutusten arvioinnin käytänteiden taustalla on ajatus lapsen oikeudesta saada

[1] Kyseisessä sopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin (YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen osa 1 artikla 1).

näkemyksensä huomioon otetuksi niin julkisessa politiikassa, yhteiskunnallisessa toiminnassa kuin lasten lähiyhteisöjen arjessa. YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva näkemys lapsen oikeuksista ja asemasta yhteiskunnassa on olennainen osa lapsimyönteisen yhteiskunnan rakentamista Suomessa. Julkisen politiikan toimeenpanossa lapsivaikutusten arviointi muodostaa keskeisen toimintatavan muiden vastaavanlaisten työtapojen rinnalla.

Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelman tavoitteena on lapsi- ja perheystävällisyyden edistäminen yhteiskunnan ja hallinnon toiminnan kaikilla tasoilla. Lapsistrategian lisäksi keinoina hallitusohjelmassa mainitaan mm. päätösten lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetoinnin edistäminen, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistaminen sekä lasten ja nuorten osallisuus.[2]

Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö sr. on julkaissut kuluvan vuoden aikana kaksi raporttia lapsivaikutusten arvioinnista. Niistä ensimmäinen (julkaistu 4.6.2019) kohdistui kansalliseen tilanteeseen ja toinen (julkaistu 23.10.2019) keskittyi vertaamaan Suomen tilannetta kolmeen verrokkimaahan (Uusi-Seelanti, Ruotsi, Skotlanti), joita pidetään lapsimyönteisen yhteiskunnan globaaleina esimerkkeinä. Mainituissa raporteissa tutkimusaineisto koostui kolmesta kokonaisuudesta:

1. haastatteluaineistosta (Suomessa tehdyt ja kansainväliset asiantuntijahaastattelut),
2. hallituksen esityksistä, sekä
3. muusta kirjallisesta aineistosta (kuten lapsivaikutusten arvioinnin ohjeet ja oppaat, aikaisemmat lapsivaikutusten arviointia koskevat selvitykset ja tutkimukset, kansainvälinen dokumenttiaineisto sekä eri kuntien tuottama arviointidokumentaatio).

---

[2] Huomionarvoista on, että Suomessa on 2000-luvulla julkaistu useampia oppaita ihmisvaikutusten arviointiin liittyen. Esimerkiksi **Stakes (nyk. THL)** laati ensimmäisen oppaan lapsivaikutusten arvioinnista vuonna 2006. **Oikeusministeriö** julkaisi vuonna 2007 ohjeet säädösehdotusten vaikutusten arviointiin. Nämä korvasivat valtioneuvoston periaatepäätöksillä annetut ohjeet taloudellisten vaikutusten arvioinnista (1998), ympäristövaikutusten arvioinnista (1998), yritysvaikutusten arvioinnista (1999) sekä aluekehitysvaikutusten arvioinnista (2003). **Sosiaali- ja terveysministeriö** julkaisi vuonna 2016 oppaan säädösvaikutusten arvioinnista ihmisvaikutusten näkökulmasta. Myös kunnille on laadittu erilaisia oppaita ja ohjeita lapsivaikutusten arviointiin. **Kuntaliitto** on antanut kunnille vuonna 2011 suosituksen vaikutusten ennakkoarvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arviointia on kehitetty vuosina 2016-2018 osana sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön **Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE)**. Lapsivaikutusten arviointia tulee osaltaan jatkossa linjaamaan kansallinen lapsistrategia, jonka valmistelu on jo käynnistetty valtioneuvoston kanslian, sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyönä.

Säätiön lapsivaikutuksia koskevassa selvitystyössä käytiin läpi lapsivaikutusten arvioinnin nykytilaa säädösvalmistelussa analysoimalla pääministeri Juha Sipilän hallituksen esitykset vuosilta 2015–2018. Kaikkiaan analyysissä oli mukana 948 hallituksen esitystä. Lapsiin tai nuoriin suoraan tai välillisesti vaikuttavat esitykset on tunnistettu niiden kohteen perusteella Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja sosiaali- ja terveysministeriön vaikutusarviointiohjeiden viitekehystä hyödyntäen. Lapsiin vaikuttavista esityksistä analysoitiin lapsivaikutusten arvioinnin toteutuksen laajuutta ja tapaa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöysti julkaisi 4.6.2019 kommenttipuheenvuoronsa säätiön 4.6.2019 julkaisemaan raporttiin.[3]

Lapsivaikutusten arvioinnin kansallisesta nykytilasta Suomessa

Säätiön julkaisemien selvitysten perusteella näyttää siltä, että lapsivaikutusten arviointi kohdistuu Suomessa edelleen perinteisesti säädösvalmisteluun. Vaikka lainsäädäntö on erittäin merkittävä julkisen toiminnan politiikkainstrumentti, tuottaa tällainen menettely lapsivaikutusten arvioinnissa melko rajoittuneen kuvan julkisen politiikan toimeenpanosta. Tämä johtuu siitä, valtionhallinnon ja kuntien budjettipäätökset sisältävät kaikki tuloja ja menoja koskevat päätökset ja hallinnon omaan toimintaan kuuluvat kaikki valtiohallinnon tuottamat palvelut sekä niiden kehittäminen ja ohjaus. Lapsivaikutusten osalta budjettipäätöksillä on usein vähintään yhtä suuri merkitys.

Lainsäädännön vaikutusarvioinnin tilaa on kritisoitu Suomessa paljon. Keskeisimmät kritiikin kohteet ovat pysyneet vuodesta toiseen samana, joskin viime vuosina kehitys on eräiltä osin mennyt jopa huonompaan suuntaan. Esimerkiksi hallitusten esityksiä on kritisoitu säännönmukaisesti muun muassa kustannusten ja hyötyjen puutteellisesta tai yksipuolisesta tarkastelusta. Lisäksi on tuotu esille, ettei esitettyjä toimenpiteitä perustella eikä vaikutuksia arvioida vaihtoehtoisten toteuttamistapojen avulla ja että välillisten vaikutusten arviointi on vähäistä. Lisäksi säädösvalmistelussa ennakollinen vaikutusarviointi kohdistuu usein rajattuun joukkoon vaikutuslajeja ja että tutkimustuloksia ja kansainvälisiä kokemuksia hyödynnetään vähän, jos ollenkaan.

---

[3] Oikeuskansleri Tuomas Pöystin lausunnosta käy ilmi, että lapsivaikutusten arvioinnissa on Suomessa edelleen suuria puutteita: Lainsäädännön sekä päätöksenteon lapsivaikutusten arviointi on hajanaista, niukkaa ja puutteellista. Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiön kesäkuussa 2019 julkaisema raportti vahvistaa oikeuskanslerin mielestä kuvan, joka on yleisemminkin havaittu lainsäädännön ihmisvaikutusten arvioinnin osalta niin tutkimuksessa kuin Lainsäädännön arviointineuvoston lausunnoissa ja valtioneuvoston oikeuskanslerin valvontakäytännössä.

Oikeuskansleri pitää lausunnossaan säätiön kesäkuussa 2019 julkaisemassa selvityksessä esiin nostettuja suosituksia hyvinä lapsivaikutusten arvioinnin ja arviointitiedon hyödyntämisen parantamisen näkökulmasta. Oikeuskanslerin lausunnosta ks. https://www.okv.fi/fi/tiedotteet-ja-puheenvuorot/513/tiedammeko-sittenkaan-kuinka-lapsiystavallinen-suomi-ja-kuinka-hyvin-lapsen-oikeudet-toteutuvat/.

Säätiön 4.6.2019 julkaiseman raportin mukaan lapsivaikutuksia on arvioitu hallitusten esityksissä vuosina 2015–2019 erittäin niukasti ja heikosti. Lapsivaikutusten arviointeja on jäänyt tekemättä useissa keskeisissä hallituksen esityksissä. Tämä on huomionarvoista siksikin, että kaikissa kolmessa viimeisimmässä hallitusohjelmassa (Kataisen, Stubbin ja Sipilän hallitukset) lapsivaikutusten arviointia on sanottu edistettävän.

Valtion budjettipäätöksien lapsivaikutuksia ei arvioida käytännössä edelleenkään lainkaan ja valtiohallinnon oman toiminnan arvioinneissa lapsivaikutusten näkökulma ei nouse esille. Lapsivaikutusten näkökulmasta valtion talousarviolla ja siihen liittyvillä yksittäisillä budjettipäätöksillä on keskeinen merkitys. Nykytilanne kuitenkin on, että valtion talousarvion osalta ei ole olemassa minkäänlaista ihmisvaikutusten arviointiprosessia.

Hallinnon palvelutuotannon ja hallinnon oman toiminnan arvioinnissa lapsivaikutusten näkökulma ei nouse esille, mutta tältä osin on muistettava, että valtiolla on varsin vähän suoraan lapsille ja perheille tuotettavia palveluita.

Kokonaisuutta arvioitaessa on syytä todeta, ettei lainvalmistelijoilla ole tällä hetkellä saatavilla myöskään osaamista vahvistavaa tukea lapsivaikutusten arviointiin. Liian tiukoista aikatauluista on tullut laadukkaan valmistelun keskeinen este ja tilanne on heikentynyt viime vuosina. Asiaan on kiinnittänyt huomiota myös oikeuskansleri kannanotoissaan. Lisäksi vaikutusarviointien näkökulmasta on ongelmallista, että päätösten yksityiskohtia lyödään lukkoon yhä varhaisemmassa vaiheessa (poliittiset erimielisyydet koskevat usein keinoja, eivät tavoitteita). Tällöin myöhemmässä vaiheessa tehtävät arviot menettävät käytännön merkitystään, koska niillä ei enää vaikuteta itse päätöksen sisältöön.

Kunnissa tehdään merkittäviä lapsiin ja nuoriin suoraan (esim. opetus- ja varhaiskasvatus) ja välillisesti (esim. kevyen liikenteen järjestelyt) vaikuttavia päätöksiä. Kiinnostus lapsivaikutusten arviointiin kunnissa on lisääntynyt, mutta arviointi on satunnaista ja ei-systemaattista.[4]

Säätiön 23.10.2019 julkaisemasta kansainvälisestä lapsivaikutusten arviointia koskevasta raportista käy ilmi, että Suomessa on vielä paljon tekemistä lapsivaikutusten arviointiasiassa. Kokemukset Uudesta-Seelannista, Ruotsista ja Skotlannista nostavat esille muun muassa seuraavat seikat:

- **Lapsivaikutusten arvioinnilla on tarkastelumaissa tiivis kytkös sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen että maan lapsistrategiaan.** Lapsivaikutusten

[4] Esimerkiksi osana Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmaa (2016–2018) toteutettiin selvitys lapsivaikutusten arvioinnista kuntapäätöksissä kuudessa Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen kunnassa vuoden 2017 ajalta. Selvityksessä todettiin, että lapsivaikutusten arviointi on ollut verrattain epäsäännöllistä kuntatoimijasta riippumatta. Selvityksessä käytiin läpi kaikkien otoskuntien päätöksentekoasiakirjat vuodelta 2017 (kunnanvaltuustojen, kunnanhallitusten sekä lautakuntien pöytäkirjat). Lisäksi tarkasteltiin kuntien kuntastrategioita sekä hyvinvointisuunnitelmia.

arviointi sisältyy tarkastelumaissa joko lapsistrategioiden toimeenpanosuunnitelmiin tai sitä hyödynnetään työvälineenä lapsen oikeuksien edistämisessä ja tehdystä työstä raportoitaessa

- **Lapsivaikutusten arviointimallin suunnitteleminen, levittäminen ja ylläpitäminen on tarkastelumaissa keskitetty lähtökohtaisesti yhdelle toimijalle.** Lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamisen tueksi on laadittu lomakkeita ja oppaita, ja eri toimijat tukevat arvioijia mallien kehittämisessä. Lapsivaikutusten arvioinnin muodostuminen systemaattisesti hyödynnettäväksi työkaluksi edellyttää virkamiesten tietoisuuden kasvattamista lapsen oikeuksista sekä lapsivaikutusten arvioinnista. Tätä toteutetaan eri maissa eri tavoin, muun muassa sähköisiä oppimismoduuleita kehittämällä. Myös lapsistrategioiden tai lainsäädäntöön pohjautuvien lapsen oikeuksien edistämisen velvoitteiden nähdään itsessään kasvattaneen yleistä tietoisuutta lasten oikeuksista.
- **Lapsen oikeuksien holistinen toteutuminen tapahtuu parhaiten eri toimijoiden yhteistyönä.** Arvioitavan ehdotuksen tai päätöksen konteksti ja sen vaikutukset tulee arvioida poikkihallinnollisesti, riittävän kattavasti ja monipuolisesti. Tämä käsittää myös sen, että tunnistetaan ehdotuksen mahdolliset erilaiset vaikutukset lapsiin yleisesti, lasten ja nuorten eri ryhmiin ja yksittäisiin lapsiin.
- **Lapsivaikutusten arvioinnin oppaissa ja käytännöissä korostetaan, että arviointi tulee toteuttaa hyvin aikaisessa vaiheessa, jotta sen tulokset voidaan aidosti huomioida ehdotuksen valmistelussa.** Yhtä tärkeää on lapsivaikutusten arvioinnin päivittäminen ehdotuksen toteutuksen myötä – tällöin käy ilmi, miten etukäteisarviointi piti paikkansa. Lisäksi saadaan tietoa todellisista vaikutuksista lapsiin ja nuoriin. Tämä puolestaan tukee tulevien lapsivaikutusten arviointien toteuttamista.
- **Lapsivaikutusten arvioinnin tueksi tarvitaan ajantasaista tietoa.** Ennakkoarviointien tulisi pohjautua mahdollisimman laajaan tietopohjaan, johon sisältyvät olemassa oleva tieto kaikilta lapsien elämän alueilta, puuttuvan tiedon kerääminen sekä lasten ja nuorten osallistaminen.

Yhteenvetona edellä esitetystä tarkastelusta voidaan todeta Suomen kansallisesta tilanteesta:

1. **Lapsivaikutusten arvioinneilta näyttää puuttuvan selkeä poliittinen tahtotila, osaaminen ja toimintakulttuuri**. Tältä osin **erot kansainvälisiin edelläkävijämaihin (Uusi-Seelanti, Ruotsi ja Skotlanti) ovat huomattavia** ja Suomella on lapsivaikutusten osalta paljon kehitettävää ja uudistettavaa. Esimerkiksi vuosina 2015-2019 lapsivaikutuksia ei ole Suomessa arvioitu systemaattisesti hallituksen esityksissä.

2. **Ihmisvaikutusten arviointia vaikeuttaa Suomessa konkreettisen ohjeistuksen** (vrt. ympäristövaikutusten arviointi) **ja ministeriöiden yhteistyön puuttuminen**.[5]
3. **Lapsivaikutuksia on viime vuosina Suomessa arvioitu kattavimmin hallituksen esityksissä, jotka vaikuttavat suoraan ja suureen joukkoon lapsia tai nuoria**. Perheiden kautta välittyviä vaikutuksia on tunnistettu heikosti. Hallinnonalojen ja aihealueiden välillä on eroja lapsivaikutusten arvioinnissa. Tyypillisesti arviointia on tehty kattavimmin opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön esityksissä.
4. **Julkisen politiikan budjetointia ei ole laajassa mittakaavassa arvioitu lapsivaikutusten näkökulmasta**. Havainto koskee sekä valtion talousarviota ja siihen liittyviä yksittäisiä budjettipäätöksiä, mutta myös kuntataloutta.
5. **Lapsi- ja perhejärjestöillä** (mm. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja UNICEF) **on ollut suuri merkitys tähän mennessä lapsivaikutuksen osaamisen kasvattamisessa**, mutta osaamistason kasvuun tällä ei ole valtakunnallisessa tarkastelussa ollut riittävää merkitystä resurssipuutteiden vuoksi.

Lapsivaikutusten arvioinnin kehityskohteet Suomessa

Säätiön vuonna 2019 julkaisemien lapsivaikutusten arviointia koskevien raporttien perusteella voidaan paikantaa useita kehityskohteita suomalaisessa käytännössä.

- **Siirtyminen yksittäisistä vaikutuslajeista ihmisvaikutusten arviointiin.** Lapsivaikutusten arvioinnin ongelmat palautuvat monelta osin yleisiin poliittisen päätöksenteon vaikutusarvioinnin ongelmiin. Ongelmat eivät siis koske vain lapsivaikutusten arviointia, vaan yleisemmin vaikutusarviointia ja erityisesti ihmisvaikutusten arviointia. Vaikutusarvioinnin toimintamallien kehittämistä valtion ja kuntien päätöksenteossa edistetäänkin parhaiten ihmisvaikutusten arvioinnin kokonaisuutta kehittämällä.
- **Siirtyminen yksittäisten päätösten arvioinnista kokonaisuuksien arviointiin.** Vaikutusarviointien päähuomio sekä valtionhallinnossa että kunnissa on ollut yksittäisiin päätöksiin kohdistuvassa arvioinnissa (esim. hallituksen esitys tai investointipäätös). Tämä sivuuttaa laajemmat eri päätösten yhteisvaikutukset, koska yksittäisten päätösten arviointi on väistämättä rajattua eikä aina edes käytännössä mahdollista. Lapsivaikutusten arvioinnissa yksittäisten päätösten arvioinnin ohella on keskeistä tarkastella määrävälein laajempia ilmiö- ja politiikkakokonaisuuksia lasten näkökulmasta.
- **Siirtyminen päätösesitysten arvioinnista politiikkavaihtoehtojen arviointiin.** Lapsivaikutusten arvioinnissa (erityisesti hallituksen esityksissä) tarkastellaan

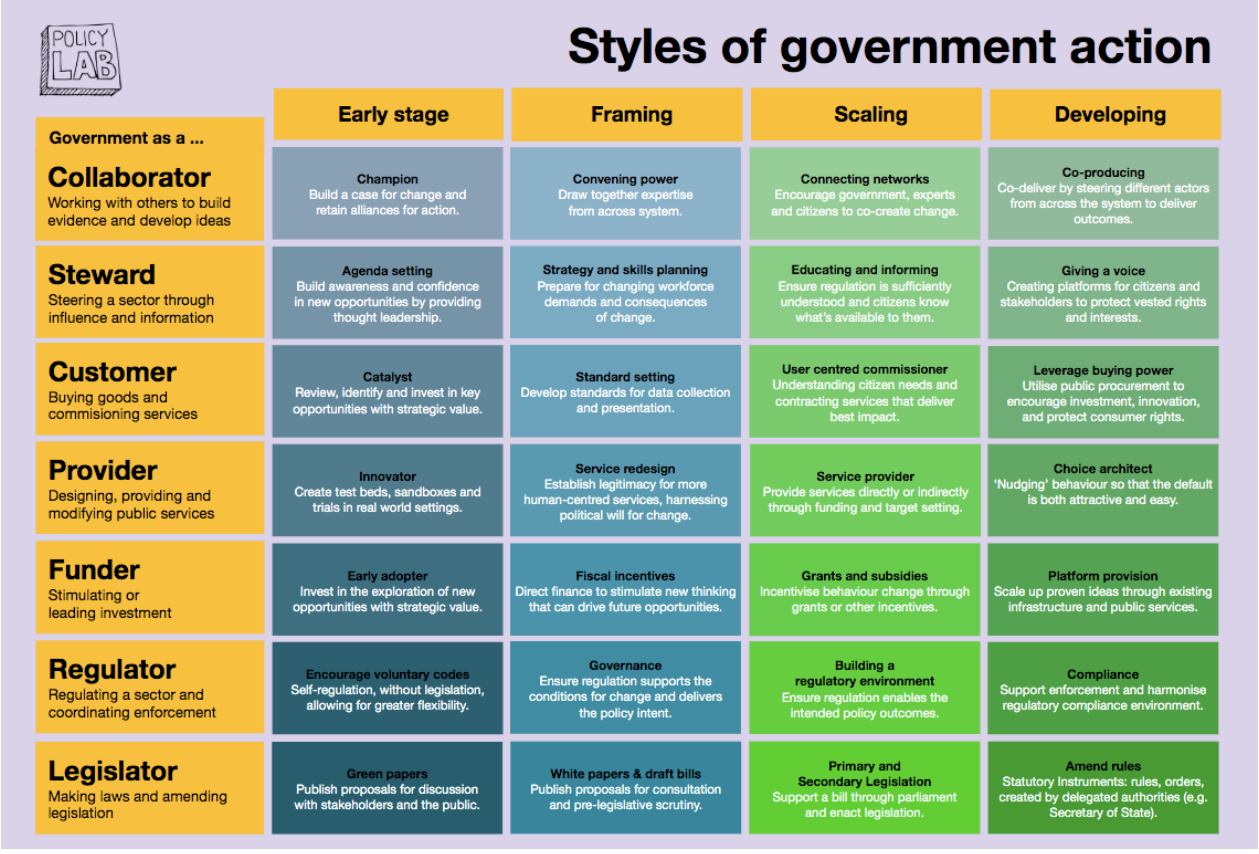
[5] Ministeriöiden välinen yhteistyö olisi tärkeätä sen vuoksi, että lapsivaikutukset kohdistuvat usein usean ministeriön hallinnonalalle.

tyypillisesti käsillä olevan päätösehdotuksen vaikutuksia sen sijaan, että arvioitaisiin vaihtoehtoisia toteutusmalleja. Tämän seurauksena arvioinnit keskittyvät usein perustelemaan valittua ratkaisua ja arvioinnissa tuodaan esiin positiiviset ja aiotut vaikutukset. Lapsivaikutusten arvioinnissa olisi aina myös tarkasteltava vaihtoehtoisia toteutustapoja ja ohjauskeinoja.

- **Siirtyminen lapsivaikutusten ennakkoarvioinnista lapsivaikutusten seurantaan.** Lapsivaikutusten arvioinnista puhuttaessa tarkoitetaan yleensä päätösten ennakollista vaikutusarviointia. Ilman systemaattista tietopohjaa päätöksenteon kohteen nykytilasta ja aikaisempien päätösten vaikutuksista ennakkoarvioinnin mahdollisuudet tuottaa perusteltuja arvioita päätöksenteon tueksi jää erittäin heikoksi. Merkittävissä päätöksissä tulisikin päätökseen kiinnittää systemaattinen seurannan prosessi, jossa päätöksen lapsivaikutuksia seurataan määritellyn ajan kuluessa ja päätöksiä tarvittaessa korjataan saadun tiedon pohjalta.
- **Siirtyminen lapsipolitiikan asiantuntijoiden kuulemisesta lasten osallistamiseen.** Lasten osallistuminen vaikutusten arviointiin on kiinteä ja elimellinen osa lapsivaikutusten arviointia. Lasten oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsella on oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuksi. Lapsivaikutusten arvioinnissa lasten osallistaminen on itseisarvoista (asiaa ei tarvitse erikseen perustella) ja lapsivaikutusten arviointi voidaan nähdä itsessään päätöksenteon työkaluna, jonka avulla lapset osallistetaan päätöksentekoon.
- **Siirtyminen lapsistrategian ja lapsivaikutusten arvioinnin yhteen kytkemisen.** Lapsivaikutusten arvioinnilla on kaikissa edelläkävijämaissa tiivis kytkös lapsistrategiaan. Lapsivaikutusten arviointi sisältyy näissä maissa joko lapsistrategioiden toimeenpanosuunnitelmiin tai sitä hyödynnetään työvälineenä lapsen oikeuksien edistämisessä ja tehdystä työstä raportoidessa. Lapsivaikutusten arviointi toimii siten sekä strategioiden toimeenpanon että seurannan keskeisenä työkaluna.
- **Siirtyminen lapsivaikutusten arviointien aktiiviseen julkaisemiseen ja niistä aktiivisesti viestimiseen.**
- **Lapsivaikutusten arvioinnin menettelytapojen suunnittelun sekä hyvien käytäntöjen levittämisen ja ylläpitämisen keskittäminen yhdelle vastuutoimijalle.** Vaikka lapsivaikutusten toteuttaminen edellyttää monien toimijoiden (ministeriöt, kunnat, järjestöt) yhteistyötä, on syytä huomata, että kokonaisvastuu lapsivaikutusten arvioinnin menettelytapojen suunnittelusta ja toimeenpanon tuesta on lapsivaikutusten arvioinnin edelläkävijämaissa keskitetty lähtökohtaisesti yhdelle toimijalle. Lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamisen tueksi tulee laatia lomakkeita ja oppaita, ja eri toimijoiden tulee tukea arvioijia: lapsivaikutusten arvioinnin muodostuminen systemaattisesti hyödynnettäväksi työkaluksi edellyttää virkamiesten tietoisuuden kasvattamista lapsen oikeuksista sekä lapsivaikutusten arvioinnista. Tätä toteutetaan lapsipolitiikan edelläkävijämaissa monin eri tavoin, muun muassa sähköisiä oppimismoduuleita kehittämällä.

Lopuksi voidaan todeta, että lapsivaikutusten arvioinnit tulee nähdä osana julkisen politiikan politiikkainstrumenttien uudistamista. Maailmalla tapahtuu tältä osin koko ajan paljon ja yleisesti katsoen voidaan todeta, että perinteinen politiikkainstrumenttitypologia (lainsäädäntö, budjetointi, tietoon perustuva ohjaus) on monissa maissa alkanut korvautua uudenlaisella, valtion monimuotoista yhteiskunnallista roolia mukailevalla politiikkainstrumenttiajattelulla.

Tällaisesta politiikkainstrumenttien evoluutiosta voidaan mainita esimerkkinä UK POLICY LAB 2018 -viitekehys, jota on mallinnettu Isossa-Britanniassa. Malli jakaa hallinnon interventiot seitsemään kategoriaan ja neljään muotoon kypsyystason mukaan. Seitsemän kategoriaa ovat Collaborator (yhteistyön mahdollistaja), Steward (suunnannäyttäjä), Customer (palvelujen järjestäjä), Provider (palveluiden tuottaja), Funder (rahoittaja), Regulator (ohjeistaja ja sääntelijä) ja Legislator (lainsäätäjä). Neljä kypsyystason mukaista intervention muotoa vaihtelee kullakin seitsemällä tasolla alla olevan matriisin mukaisesti.

Kuva 1. Menetelmällinen viitekehys (UK Policy Lab 2018).

Kuvan 1 perusteella on selvää, että politiikkainstrumenttien uudistaminen avaa uuden dynaamisen näkökulman lapsivaikutusten arviointiin Suomessa. 2020-luvun haasteet

lapsimyönteisen yhteiskunnan rakentamisessa velvoittavat uudistamaan voimakkaasti vallalla nyt olevia lapsivaikutusten arvioinnin käytäntöjä.

Kunnioittavasti

Petri Virtanen

VTT, dosentti
Toimitusjohtaja, Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö sr.
Hallintotieteen professori, Vaasan yliopisto